

ברגמן הוא ברגמן

כשאינגמר ברגמן עושה סרט, אין טעם להתווכח אם הוא טוב או רע. האיש כבר הוכיח את מעלותיו מעבר לכל ספק. הוא יודע כיצד לומר דברים בקולנוע, ויש לו מה לומר. לכן, השאלה המתעוררת בכל סרט חדש היא: לאן הוא יפנה עכשיו? מה יש לו להוסיף על אשר אמר קודם-לכן? אנה מעודת פניו?

פנים אל פנים הוא סרט שיכול בהחלט להשאיר את מעריציו הגדולים ביותר ב"הרגשה מעורבת. מצד אחד אפשר לראות בו אולי המשך לתמונות מחיי נישואין. האשה שעברה באותו הסרט התליך של השתחררות מכבלי המוסד המישפחתי ור למדה לעמוד על רגליה-שלה, עומדת כאן במיבחה הבא. הקשה יותר: היא צריכה ללמוד לחיות עם עצמה, עם פחדיה, עם סיוטיה, עם תיסכולים שמקורם בילדותה. וככל שהחיות החיצונית מסודרת יותר, וככל שהיא נראית בלתי-פגיעה ומאוונת יותר, כך גדלה סכנת ההתמוטטות הנפשית. "שותפי היקרים לעבודה, אנו עומדים לעשות סרט על התאבדות". כך פנה ברגמן אל הצוות שלו, כאשר החל מסרטים את פנים אל פנים.

תת-ההכרה. המתאבדת היא רופאה פסיכיאטרית, סמל השלווה והשלמות הנפשית. במהלך הסרט היא ניצבת מול פשיטת-הרגל של המיסקווע שבו היא ער סקת ("האסון הגדול ביותר של האנושות הוא מחלות-הרוח, האסון השני בגודלו הוא הטיפול בהן", אמר לה רופא מבוגר). תוך שהייה של קיץ בבית סבה וסבתה שגידלו אותה, היא נתקפת אימת הזקנה והומן החולף ללא רחמים. היא חשה בבדידות הנוראה המהווה חלק בלתי-נפרד מן הדרור היקר כליכך לאדם ה"מודרני."

החיות השלמה והחלקה מתפרקת מול עיני הצופה, שעה שכל הזיכרונות המודרניים של חינוך מעוות, אורח-חיים מוכתב מלמעלה, פחדים הילדות שהודחקו אל פינות אפלות, מתחילים לצוץ על-פני השטח. אולי העייפות של קיץ שבו לא יצאה לחופשה, אולי המתח הנפשי של טיפול בחולה שאין ליצור עימה מגע, או ניסיון אונס (כושל) שבו היא מתנסה, אולי השעוניה המתקתקים הזמן הרושם אותך תיו על-פני סבה, כל הדברים הללו יחד הם שגורמים להתמוטטותה. אבל משהיא מתמוטטת ומנסה להתאבד, אין עוד מחיצה שתוכל לעצור את תת-ההכרה המשתלטת עליה.

ואין לברגמן הצעות פתרון למצב. כל מה שהגיבורה שלו לומדת במשך הסרט הוא לחיות מתוך השלמה עם תת-ההכרה, שאדם אינו יכול להיות אלא בודד, ושהיא עצמה אינה יכולה להציע לבתה יותר מזור מכפי שהוריה או הוריה-הוריה הציעו לה.

חוסר התוחלת. וכאן מגיעים, בעצם, לצידו השני של המטבע. ההשלמה בין המודע והמודחק היוותה כבר נושא לכמה

אליס לא גרה

בניו-יורק -

ניו-יורק, ניו-יורק (שחף, תל-אביב, ארצות-הברית) - העובדה שהבמאי מרטין (נהג מו"ר) ניה, אליס לא גרה כאן יותר) סקורסזה אוהב את הקולנוע המוסיקלי של שנות ה-40 ראויה בהחלט לשבח. ואי-אפשר אלא להעריך את הצורך הנפשי שלו לעשות סרט מן הסוג הזה. ואכן, המוצר המוגמר, שעבר חיתוכים וקיצוצים רבים על-ידי סקורסזה עצמו, ועדיין נמשך כיום כשעתיים ורבע, נראה בהחלט כפרי אהבה שבו הושקעו מאמץ, מחשבה ועמל רב.

מצד שני, הכל יודעים לאן מובילות הכוונות הטובות. סקורסזה הוא מומחה לריאליזם עירוני קיצוני שבו ה"אלימות, החרדה והבדידות הם סימני-ההיכר הבולטים ביותר. הוא מיטיב לצלם ברחובות, בתנאים כימעט-תיעודיים, סיפורים על אנשים שאינם מוצאים את מקומם בחברה. ובכן מה לו ולעולם הציבעוני, הדימוני, הקיים רק בתוך האולפנים, שמהווה את מסורת הברזל של הסרט ה"מוסיקלי?"

בעצם, זה מקור כל הצרות. שחקן אחד שלו, רוברט דה-נירו, מעביר להפליא תחושת חוסר-המנוחה האופיינית לסקורסזה. השחקנית שמולו, לייזה מינלי, משתדלת כמיטב יכולתה למצוא מישור מיפגש משותף עימו - אך לשווא. היא כוכבת מחזות-זמר. והמרחק ביניהם אינו ניתן לגישור. ולא רק משום שבעלילה הם זוג מוסיקאים שמתרחקים זה מזה כל שהקאריירות שלהם מתקדמות, אלא בעיקר משום שהם שייכים, בעצם, לסרטים שונים.

דה-נירו ומינלי: לא שייכים

בדיוק כפי שקטעים בודדים מן הסרט, כמו ריקוד מלח ונערה, או דמות של סכסופוניסט המנגן מתחת לפנס רחוב, ניטלו כאילו מסרט אחר והודבקו כאן לצורך ה"אווירה. וכדי לסיים במחמאה: הצלם לאסלו קובאץ' עושה כאן מלאכת מופת בשיחזור הגוונים של הסרטים האהובים על סקורסזה, והתיפאורן בוריס לוי דואג שלא יהיה כל ספק בקשר לכך שמה שנראה בסרט הוא תיפאורה ולא מציאות, ושאין זה סרט של סקורסזה אלא מחווה שלו לסרטים של מישהו אחר.

ופאול כונוי

לא היה בסין

האדמה הטובה (פאר, תל-אביב, ארצות-הברית) - ארבעים שנה אחרי הצגת-הבכורה שלו, נראה סרט זה היום מרשים ומוזר בעת-יובענה-יאחת. מרשים, משום שיש בו סצנות שבהיקפן, ובדרך ביצוען, אינן נופלות ממה שמסוגל לעשות הקולנוע המודרני; ומוזר, משום ש"מושגים רבים בסרט זה חלפו מן העולם זמן רב לפני שנולדו מרבית הצופים שנראו אותו היום.

הסיפור של פרל באק, שהופיע תחילה בספר, היה רב-מכר אדיר: גילגול חייו של איכר סיני ושל רעייתו המסורה, הקשורים לקרקע בכל נימי נפשם, מהעוני אל הכבוד והרווחה הכלכלית.

למעשה, כפי שהוא נראה בסרט, מתרחש הסיפור בסין אך במיקרה. כי המיבנה שלו מוכר לכל מי שהולך לקולנוע: זהו סיפור-אהבה מן הסוג הישן והטוב, וכל האבזורים ש"הובאו בעמל רב לצורך החסרות, אינם יכולים להסתיר את העובדה כי הסרט כולו הוסרט בהוליווד, ושבין כל השחקנים הראשיים אין אף אחד שניראה סיני ולו במיקצת מן הסיבה הפשוטה שלא היה ביניהם אפילו סיני אחד לרפואה (אלה זכו רק בתפקידי-מישנה). מאידך, קשה שלא להתפעל מאיכות הצילום הגבוהה של לי גארמס, מן העוצמה של כמה סצנות קלאסיות בסרט, כמו המרד בפברוי כרך סיני, ובמיוחד מלחמת האיכרים

ריינר ומוני: נעים להיזכר

בענן אדיר של ארבה העומד להשמיד את תבואתם. אם להוסיף לכך את פילאי העריכה של סלאבוק וורקאפיץ', המעניקים לסצנות אלה דינמיקה בלתי-רגילה, הרי ההישג מרשים בכל קנה-מידה שהוא. נעים להיזכר שוב בשחקנים כמו פול מוני או לואיזה ריינר, שידעו לסחוט מן ה"שמאלץ" את כל העסיס שבו.

וכאן מוזכר השם אגרמן. ברגמן נשאר במישפחה. מה שיכול בהחלט להפריע למי שדורש התחדשות מתמדת של במאי, הוא העובדה שברגמן משתמש כאן בכמה מן התחבולות הדרמאטיות שאותן מיצה כבר בסרטים קודמים. הבריחה לתוך סיוטים והניסיון להסביר בעזרתם את המיבנה הפסיכולוגי של נפש האדם, אינם מפתיעים עוד כב-עבר, ולעיתים אפילו נדמה שהם מייותרים ומובנים מאליהם. המטרופת המתבוננת בתהילת הסרט ברופאה וצופה כאילו בפניה את ההתמוטטות העתידה, שייכת למערכת התכסיסים הדרמאטיים המיושן-נים ביותר של התיאטרון ושל הקולנוע. והריכוז העצום של ברגמן בדמות הראשית הופכת כימעט את כל השאר לצללים חולפים.

תכסיסים חוזרים. אבל ברגמן הוא ברגמן, ומשום כך, הדרך שבה הוא מתאר את ההתפרקות של נפש האדם, מול מצ-למה חשופה, היא דבר שלא היה כמוהו בקולנוע. לא זו בלבד שסיון ניקוויסט, הצלם שלו, הודר לתוך הפינות האפלות ביותר של הנשמה במצלמתו, כאילו היה (המשך בעמוד 42)

מסריו הקודמים של ברגמן, וגם בהם נאמרו דברים דומים. העימות בין הדורות, הביקורת על החינוך הפרוטסטנטי ועל העיוותים הנפשיים שהוא מותיר במתחנכים בו, היו מאזומתמיד אחד המרכיבים העיקריים בסרטיו. ההרגשה של חוסר-אונים מיקצועי באה לידי ביטוי הן ב"סרטים שבהם גיבורים גילו אוזלת-יד והן בהכרזותיו האישיות של ברגמן, שתיאר פעם את האמנות שלו כ"עור של נחש מת שבו עדיין מתנועעות הנמלים". ולכן, כאשר באחד מסיטויה מציעה הפסיכיאטרית לאשה על סף ההתמוטטות שתבוא אליה בעוד חודש, ולאשה אחרת שפניה אכולים מתחת למסיכת גומי לקחת כדורים מדי יום, ולסבה המפחד מן המוות היא מציעה למנות עד 10, בכך כאילו חוזר ברגמן ומדבר על חוסר התוחלת שבמעשה האדם.

יחד עם זאת, כאילו הוא עורך ביקור מחודש בתותי בר, תוך החלפת הדורות שבהם הוא דן, עם תוספת החרדה, הפחד והמתח בין המינים האופייניים לתקופה זו. אפילו השמות אינם שונים בהרבה. שם קראו לגיבור איסק בורג, כאן קוראים לגיבורה איסקסון. שם הוזכר השם אגרמן,

ברגמן מרריך את אודמן, אנו עומדים לעשות סרט על התאבדות